

Casals Couturier, Muriel; Solsona Pairó, Montse (2008). *La immigració, un motor econòmic (Reflexions entorn de l'impacte de la població estrangera en l'economia catalana)*

Barcelona, Editorial Mediterrània. Han col·laborat en l'edició d'aquesta publicació la Fundació Jaume Bofill i l'Obra Social de Caixa Sabadell

Miguel Solana Solana

*Departament de Geografia
Universitat Autònoma de Barcelona*

Ens trobem davant d'un llibre original i necessari. Original per la manera com s'ha elaborat. Vint-i-cinc persones, en la seva major part professors i investigadors de les ciències jurídiques, humanes i socials, es van reunir en diversos seminaris per tractar sobre les relacions entre l'economia catalana i la immigració. Aquests seminaris es van realitzar entre abril i juliol de 2005 i van ser organitzats per la Fundació Jaume Bofill. És ben cert que la situació econòmica des de 2005 ha canviat molt. En el moment de realització dels seminaris, l'economia catalana creixia a un ritme del 3,2% i l'arribada de població estrangera era intensa. L'any 2009, l'última dada disponible en el moment de redacció de la ressenya, la taxa de creixement del PIB era negativa (-4,0%) i s'havia frenat molt la immigració. Per tant, les reflexions que apareixen en aquest llibre s'han de situar necessàriament dins d'aquell context. Això no resta, però, interès al llibre. I d'aquí la seva necessitat. Entendre com ha funcionat l'economia i el mercat de treball català en aquells anys –i també entendre quins són els factors que han impulsat l'arribada de mà d'obra estrangera– ajuda en part a explicar

la situació actual de crisi, creixement de l'atur i de manca de competitivitat de l'economia catalana.

Catalunya ha estat durant gran part del segle XX una societat receptora d'immigració i això ha fet que, a diferència d'Espanya, s'hagi reflexionat des de diferents perspectives sobre l'acomodació d'aquesta població forània dins de la societat catalana: perspectiva demogràfica, social, cultural, identitària o econòmica, per citar potser les més destacades. Ara bé si l'estudi de la immigració estrangera ha estat molt destacat en múltiples facetes, potser ha quedat més descuidada la perspectiva centrada en els aspectes econòmics. És a dir, l'anàlisi de les interrelacions de l'economia –i no tan sols considerant el factor treball– amb la immigració en temes com la competitivitat, la productivitat, la modernització dels processos productius o l'impacte sobre els salaris i sobre els serveis públics. Per al conjunt d'Espanya, podríem destacar els estudis de Miguel Pajares (2009), Josep Oliver (2006) i Carlota Solé (2001).

Aquest llibre aborda aquests debats des d'una perspectiva força crítica sobre el model de creixement de l'economia catalana en els darrers anys. Té sentit que el creixement sigui l'únic objectiu de la política econòmica? Quin sentit té un creixement que va acompanyat d'un increment de la desigualtat i de la polarització social entre uns que se'n beneficien i uns altres que en queden exclosos? Les conclusions a les quals arriben les autores, Muriel Casals (economista) i Montse Solsona (economista i demògrafa), que juntament amb aquests investigadors i representats de diferents sectors socials han analitzat el tema, no són gaire encoratjadores. Si bé la societat catalana ha estat capaç d'acomodar l'arribada de població forana amb una certa "eficàcia" –el dubte s'obre ara en una situació de crisi i amb molta població en situació de precarietat i feblesa–, en termes d'eficiència econòmica es palesa una situació molt més deficitària. I de la qual l'arribada massiva d'estrangers és un efecte i a la vegada un reforçament d'aquestes tendències.

L'economia catalana ha optat per recórrer a l'ús extensiu de treball barat i a no utilitzar plenament totes les capacitats dels treballadors, amb una situació de desqualificació marcada que afecta als immigrants però també a la població autòctona, i que les autores anomenen com a "malversació del treball". Els efectes són la manca de modernització de les estructures productives (per què hem d'invertir en tecnologia si tenim una mà d'obra abundant i barata?), els baixos nivells de productivitat que s'han anat deteriorant durant l'última dècada i sí, és veritat, un creixement del conjunt del PIB, però que no s'ha traslladat totalment al creixement del PIB per càpita. Com apunten les autores "*l'economia catalana creix a base d'ampliar la base productiva però no aconsegueix millorar la qualitat del seu model productiu*". I tot això dins d'un context amb una creixent polarització salarial amb l'aparició de sous baixos i molt baixos que es paguen a gran part d'aquesta immigració estrangera procedent de països pobres. Per tant, en aquests anys no s'actua per millorar la posició de l'economia catalana, per assegurar que aquesta tingui una producció de qualitat, que apos-

ti per la innovació, per la producció de mercaderies que incorporin valor afegit i tecnologia, és a dir una economia competitiva dins d'un escenari europeu i mundial en què s'han trencat moltes fronteres per a la lliure circulació de mercaderies. L'economia catalana continua ancorada, i aquest és un dels punts en què aquesta reflexió mostra la seva oportunitat, en formes de fer heretades del passat, en una certa mentalitat deutora d'una situació històrica marcada pel proteccionisme de l'economia espanyola i la manca d'inversió de l'economia catalana, que va basar el seu creixement no en la capitalització sinó en l'aprofitament d'un recurs abundant i barat com ha estat la mà d'obra, molta d'ella forània, que ha arribat en altres moments històrics. Unes idees que ens apunten també a les aportacions d'Anna Cabré (1999) sobre el sistema català de reproducció, però ara amb el dubte de si l'ascensor social funcionarà aquesta vegada i la població forània i els seus fills podran beneficiar-se de la mobilitat social ascendent.

L'altre punt important de reflexió és el que fa referència als efectes de la immigració en el sector públic de l'economia, és a dir les despeses socials originades per la prestació de serveis (educació i sanitat, com els més destacats) en front de les aportacions fiscals. I aquí la proposta intenta destriar el que seria una anàlisi purament transversal, que és la que es contempla normalment, d'una perspectiva longitudinal –perspectiva tot sovint utilitzada per la demografia–. Des d'una perspectiva transversal és evident que la immigració és una aportació positiva neta, malgrat certs estereotips sobre la idea que la població immigrada rep més del que aporta, ja que es tracta d'una població jove i amb una alta taxa d'activitat que contribueix amb un volum important d'ingressos fiscals a les arques estatals. Però com a societat ens enganyaríem si penséssim que això serà sempre així. Des del que les autores anomenen una "*comptabilitat generacional*", en un futur els joves d'avui seran els vells del demà, i els immigrants que ara tant han contribuït al creixement de l'economia i al sanejament dels comptes públics es jubilaran i passaran, com tothom, a tenir el dret a cobrar una pensió de l'estat. La balança costos-beneficis per tant segurament s'anivellarà i les aportacions positives d'ara es convertiran en una necessitat de recursos per pagar aquestes pensions.

Ara ens lamentem de les oportunitat perdudes. Potser hem desaprofitat un temps de bonança per tractar de solucionar algunes de les mancances cròniques de l'economia catalana. I els reptes i les dificultats són en aquest moment importants. El risc d'una fractura social existeix entre els que es van beneficiar d'aquesta model de creixement i que en gran part conserven la seva situació de privilegi i la població que més exclosa va quedar dels beneficis d'aquell model econòmic però que ara ha passat en gran mesura a engrossir les llistes de l'atur i a veure accentuada la seva situació de vulnerabilitat social i econòmica. Aquest estudi haurà complert el seu objectiu si permet introduir les seves aportacions dins del debat sobre quin model econòmic volem tenir i com distribuïm els beneficis d'aquest model des d'una perspectiva de major justícia social. I fent-t'ho des d'una posició no dogmàtica, invitant a la re-

flexió, a l'obertura de línies de debat sobre un tema en el qual tothom, foranis i autòctons, ens juguem molt.

Referències bibliogràfiques citades

- CABRÉ, A. (1999). *El sistema català de reproducció. 100 anys de singularitat demogràfica*. Barcelona: Proa.
- OLIVER ALONSO, J. (2006). *España 2020: Un mestizaje ineludible. Cambio demográfico, mercado de trabajo e inmigración en las comunidades autónomas*. Barcelona: Institut d'Estudis Autonòmics.
- PAJARES, M. (2009). *Inmigración y mercado de trabajo. Informe 2009*. Madrid: Observatorio Permanente de la Inmigración 21, Ministerio de Trabajo e Inmigración.
- SOLÉ, C. [coord.] (2001). *El impacto de la inmigración en la economía y en la sociedad receptora*. Barcelona: Anthropos.